

Thái sư hốt hoảng rút trung quân về

Còn dân chúng nhiều bề khốn khổ
Đất nước dần đến chỗ tan thương
Ruộng vườn để mặc đất hoang
Con dân ly tán chạy sang nước người

Về xã hội suy đồi cùng cực
Nền kinh tế gặp lúc nguy nan
Sâu rầy cắn nát mùa màng
Khi thì hạn hán khi tràn vỡ đê(1562)

Nước ngã nghiêng nhiều bề thảm khốc
Lòng trung quân vị quốc hiếm thay
Quần thần vua chẳng tin ai(1562)
Hôm nay trung đó ngày mai phản mình

MẠC MẬU HỢP (1562- 1592)

Mạc Phúc Nguyên chết năm Tân Dậu (1561)
Lúc chiến tranh đổ máu tương tàn
Triều thần tổ chức đăng quang
Tiến phong Mậu Hợp lên làm quốc vương

Điều binh tướng , cố ngăn quân Trịnh
Giữ Sơn Nam, chặn đánh Trường Yên
Mấy năm tương sát triều miên
Tổn thất sinh mạng hai bên quá nhiều

Mạc Hậu Hợp nghe theo Kính Điển

Nhân sau khi Trịnh Kiểm qua đời(1570)
Trịnh Tùng, Trịnh Cối dằng dai
Tranh nhau ngôi báu như loài sói lang

Nhân cơ hội bằng vàng lúc đó
Mạc Kính Điển phủ dụ thân vương
Đem quân mười vạn lên đường
Bảy trăm thuyền chiến giương buồm vào
Nam(1570)

Trong lúc đó ngôi vương phủ chúa
Việc tranh chấp ở giữa hai bên
Trịnh Tùng được lập đưa lên
Vua Lê chấp thuận giao quyền quốc gia
TRỊNH TÙNG (1570- 1623)

Trịnh Cối trước vốn là anh cả
Nếu được ngôi là họa cho dân
Một người tửu sắc hoang dâm
Khó lòng điều tướng , cầm quân bấy giờ

Quân họ Mạc từ từ chiếm cứ
Lấy Thanh Hoa , thu giữ Long Sùng
Vua Lê giao tướng Trịnh Tùng
Đem quân tái chiếm các vùng trước đây

Mạc Kính Điển lâu nay vẫn sợ
Nản lòng quân khi ở quá lâu
Truyền cho binh lính lui sau
Vạch con sông Cả đôi bờ phân ranh

Nguyễn Hoàng đi trấn miền Thuận Hóa
 Đem tài riêng cải hóa yên dân
 Vua cho thêm đất Quảng Nam
 Thống binh suất tướng sửa sang mỗi giềng

Tướng Nguyễn Hoàng rất nghiêm quân lệnh
 Có lòng nhân lại tính khoan hòa
 Công bằng phép nước đặt ra
 Chấn hưng phong tục, kiểm tra bồi thần

Sống vì dân xả thân vì nước
 Ông là người đoán được thời cơ
 Quốc gia loạn lạc xác xơ
 Nhân tâm ly tán kể từ Mục Vương

Ngoài Nghệ An xảy cơn chính biến(1572)
 Vua Anh Tông trốn lên đi xa
 Vì nghe Hấp-Ngạn dèm pha
 Tả quân quyền thế quan gia khó lòng

Tả tướng quân Trịnh Tùng hay chuyện
 Đem binh gia đến huyện Thụy Nguyên
 Rước ngay hoàng tử về liền
 Tôn làm hoàng đế vỗ yên lòng người

Lê Cập Đệ vốn nuôi đại chí
 Đang trên sông mưu thí Trịnh Tùng(1572)
 Thương cho một đấng anh hùng
 Mưu không thành được bị Tùng chém phăng

LÊ THẾ TÔNG HOÀNG ĐẾ (1573- 1599)

Khi lên ngôi Duy Dân sáu tuổi
 Đổi niên hiệu Gia Thái đầu năm
 Việc binh cho đến việc dân
 Trịnh Tùng tự tác dần dần thay vua

Xuống lệnh cho Hữu Liên, Đức Vị
 Đi rước về hoàng đế Anh Tông
 Gặp vua đang ở giữa đồng
 Xin ngài mau chóng để cùng hồi loan

Đến nửa đường mưu toan bức hại(1573)
 Rồi phao vua sợ hãi quyên sinh
 Quần thần nghe được thất kinh
 Kể từ dạo đó triều đình mới yên

Ở Bắc triều nắm quyền cai trị
 Mậu Hợp xem mạch địa Thăng Long(1577)
 Sai quan dựng trại ngoài trong
 Mở khoa thi Hội yên lòng thứ dân

Năm Mậu Dần(1570) đốc binh Kính Điển
 Hội cùng quan Ngọc Liễn đem quân
 Đánh vào Thanh Hóa mấy lần
 Mặt trên phương Bắc chiếm gần châu Thu

Mạc Kính Điển được vua yêu quý
Là một người tài trí thông minh
Với vua một mực trung thành
Trong hàng tướng lãnh vang danh một thời(1580)

Các quan khác xu thời hèn nhát
Chỉ tham tiền, kiếm chác của dân
Hợp thì dâm dục, bất nhân
Bắc triều từ đó đến dần diệt vong

Thành Thăng Long lần này tu bổ(1587)
Sửa sang nhiều những chỗ hư hao
Trồng tre chống giặc làm rào(1587)
Đắp thêm lũy đất còn cao hơn thành

Hợp lại sai dựng đình xây điện
Bày ra trò tiệc yến liên miên
Mê người thiếu nữ : vợ Niên
Lập mưu bức hại, dành riêng cho mình

Bảy mươi năm chiến tranh Nam Bắc
Nỗi kinh hoàng gieo rắc trong dân
Ba mươi tám trận qua phân
Nước non xơ xác muôn phần xót xa

Năm Nhâm Thìn, mồng ba sau tết(1592)
Dựng trai đàn, Tiết chế Trịnh Tùng
Nam giao lễ tế núi sông

Cáo trời Bắc phạt rùng rùng tiến quân

Sông Minh Giang, Trịnh Tùng vừa đến
Cho dựng đồn bày trận trước tiên
Lệnh ban không được thù riêng
Nếu ai vi phạm luật riêng tử hình

Quân đi nhanh qua sông Tô Lịch
Đến Xạ Đồi vừa kịp qua sông
Hẹn cùng mai đánh Thăng Long
Cửa Tây thẳng tiến tấn công vào thành

Ba cửa thành Nam Giao Cầu Gõ
Tướng Trần Phương coi chổ tượng binh
Dàn quân bố trận thật nhanh
Cuốn cờ im trống nghi binh đợi giờ
Qua Thiên Phái , qua đò Đoan Vĩ
Lệnh xuất quân về phía cửa sông
Đánh thượng lưu đuổi đến cùng
Mạc quân tan vỡ Quốc công đầu hàng

Tháng mười một, lập xuân vừa tới
Mạc Mậu Hợp tiến thối lưỡng nan
Bốn bề dày đặc quân Nam
Quan binh nhà Mạc vỡ tan dần dần

Quan Tiết chế cho ban quân lệnh
Nhắc binh lính phải tránh tối đa
Kẻ nào phạm đến cửa nhà

Cướp bóc hãm hiếp thì là giết ngay

Quân Nam triều bao vây họ Mạc
Bến Sa Thảo lấy được hàng nghìn
Khí tài, lương thảo, chiến thuyền
Rồi đem nhân nghĩa vỗ yên dân lành

Vua nhà Mạc bỏ thành chạy trốn
Đem tàn binh về trấn Hải Dương
Trịnh Tùng đuổi đến Tranh Giang
Dừng quân dựng trại , cắt đường về kinh

Mạc Mậu Hợp một mình chạy lạc
Bị dân binh bắt được trong chùa
Trong khi đang giả làm sư
Trói tay, bêu sống, dăng tù đóng đinh

Mạc Kính Chỉ về miền Yên Quảng
Còn Tôn thất tàn mạt khắp nơi
Mười phần chết tám còn hai
Xem như họ Mạc hết thời từ đây

Thành Thăng Long cho xây sửa tạm
Chỉ trong vòng một tháng làm xong
Sắm bày xe cộ, nghi phong
Thiết đãi lễ đón Thế Tông ngự triều

Ngày mười sáu cờ treo đại yển(1593)
Vua ngồi trên chính điện khai triều

Ban cho ơn trạch trước sau
Đại xá thiên hạ buổi đầu trung hưng

Còn họ Mạc cuối cùng bôn tẩu
Lấy Bắc phương nung nấu thân tàn
Vào năm Đinh Hợi được dân(1527)
Đến năm Quý Hợi mất luôn chính quyền(1623)

Sáu bảy năm Đăng Dung xưng đế
Tiếm ngôi trời quốc thể hưng vong
Cháu con nay phải long đong
Năm đời vua Mạc cuối cùng chuyển qua

Lật trang qua Nguyễn Hoàng thống lĩnh(1593)
Đem thủy binh bình định Kinh Chương
Dồn cho quân Mạc hết đường
Lấy thêm các xứ Hải Dương, Đại Đồng

Mạc Ngọc Liễn lâm chung hấp hối(1594)
Bản chúc thư trần trối thế này:
“Vận nhà Mạc hết từ nay
Họ Lê hưng phục chuyển xoay số trời

Chớ nên mời Minh vào xứ sở
Để dân ta đau khổ làm than
Tội này lớn lắm khó bàn
Người nên nhớ lấy để răn mọi người “

Rất nhiều nơi mất mùa năm đó
 Dân Hải Dương chết đói quá cao(1594)
 Người ta ăn thịt lẫn nhau
 Ngoài đường xác chết gối đầu giờ xương (1595)

Quân trộm cướp nhiều nhưong nhiều chỗ(1595-1596)
 Chúng đốt nhà cướp của lương dân
 Tình hình xã hội bất an
 Vua Lê, chúa Trịnh mãi đang tranh giành

Vua nhà Minh nhiều lần sai sứ
 Mang điệp văn qua cửa Nam giao(1596)
 Đòi vua hội khán sang châu
 Dây dưa thất hẹn trước sau hai lần

Phùng Khắc Khoan bổ làm Chánh sứ(1597)
 Đi mấy tháng mới tới Yên Kinh
 Gặp ngày Vạn Thọ vua Minh
 Thảo ngay một tập thơ trình vua xem

Vua Minh khen tập thơ Vạn Thọ
 Xuống lệnh truyền cho thợ khắc in
 Lại sai sứ giả Triều Tiên
 Viết lời đề tựa nói thêm mấy điều

Năm Mậu Tuất(1598) có nhiều thay đổi
 Thăng Trịnh Tùng lên tới quận công
 Nguyễn Hoàng dựng kế thủy quân

Đánh tan thuyền Mạc ở gần Hải Dương

Lê Thế Tông lại băng sau đó (1599)
 Ở ngôi vua hăm bảy năm trời
 Quyền hành đã được người coi
 Đã Vua còn Chúa, thói đời mĩ mai

LÊ KÍNH TÔNG HOÀNG ĐẾ (1600- 1619)

Bình an Vương chọn người nối nghiệp
 Con thứ là công tử Duy Tân
 Lên ngôi đặt hiệu Kính Tông
 Đổi năm Thuận Đức nối dòng hoàng gia

Thực sự Vua chỉ là đại diện
 Cho quốc gia khi tiếp sứ thần
 Vua là biểu tượng cho dân
 Nhưng quyền quyết định thuộc phần Trịnh Vương

Cho Nguyễn Hoàng trở về Thuận Hóa
 GiaoTrịnh Tùng phò tá Tây Đô
 Loạn trong cả nước bấy giờ
 Quan quân hào trưởng tha hồ ra oai

Cả ba miền nhiều tay cát cứ

Họ Mạc thì trấn giữ Bắc phương
 Trịnh-Lê chiếm đến Hoàng Giang
 Phương Nam riêng để Nguyễn Hoàng đóng quân

Bình An Vương sai Luân đi đánh
 Dem bộ binh vào chiếm phương Nam
 Bị dân tại chỗ phá tan
 Kể từ dạo ấy đôi đường phân ly

Năm Quý Sửu(1613)Nguyễn Hoàng tạ thế
 Mấy ai sống đến dễ chín mươi
 Giang sơn một dải ơn trời
 Đất từ Thuận Quảng kéo dài vô Nam

NGUYỄN PHÚC NGUYÊN (1613- 1635)

Nguyễn Phúc Nguyên nổi giòng đời trước(1613-
 1635)

Tước Thương Công lại được vua Lê
 Duy Từ khuyên Chúa lờ đi
 Chỉ thêm ràng buộc , khó bề mai sau

Ba mươi năm khi vào trấn nhậm
 Khai khẩn thành vùng đất phì nhiêu
 Đàng trong hùng kiệt đã nhiều
 Nhân tài đất Bắc vào theo lắm người

Và càng ngày càng thêm thanh thế

Biết chiêu hiền đãi sĩ trong dân
 Chọn người đảm trách việc quan
 Cầm cân nẩy mực làm gương cho người

QUYỂN MƯỜI LĂM

Năm Kỷ Mùi (1619) vào đầu mùa hạ
 Vua Lê sai thủ xạ giết Vương
 Chấn may đạn chỉ xẹt ngang
 Trịnh Tùng rất giận căm gan bấy giờ

Sau biến cố bức vua thất cố
 Giam Trịnh Xuân nội phủ tức thì
 Đưa ngay thái tử Duy Kỳ
 Lên ngôi cứu ngũ trị vì thay cha

LÊ THẦN TÔNG HOÀNG ĐẾ (1619- 1643, 1649- 1662)

Bốn năm qua trong cơn bạo bệnh
 Chúa Trịnh Tùng viết lệnh truyền Vương
 Giao cho Trịnh Tráng quân quan(1623)
 Nắm quyền phủ Chúa sửa sang mối giềng

TRỊNH TRÁNG (1623- 1652)

Không được quyền Trịnh Xuân nổi loạn
 Tấn công vào phá tán nội cung
 Bức cha cho tới đường cùng
 Phóng tên đốt cháy khắp vùng kinh sư

Anh em chúa tranh đồ ngói báu
 Gây nên trò đổ máu lương dân
 Lựa thời theo kế Bình Vương
 Bắt Xuân, kể tội chặt chân chết dần

Kể từ khi Trịnh Xuân bị giết
 Bọn tiếm quyền mới dẹp được yên
 Xã tắc trong cảnh thái bình
 Nam Bắc tạm hoãn giao tranh bấy giờ

Mỗi ba năm lại cho thi Hội
 (1627,1630,1634,1637..)
 Cả hai miền sĩ tử nhiều nơi
 Trịnh-Lê hưng thịnh Đàng ngoài
 Đàng trong chúa Nguyễn đất đai lớn dần

NGUYỄN PHÚC LAN (1635- 1648)

Nguyễn Phúc Lan thay cha kế vị
 Con Kính Điển là mẹ của Vương
 Một người dũng lược am tường
 Mấy lần chặn đứng xâm lăng đàng ngoài

Coi phủ chúa trên mười năm lẻ
 Đến Mậu tý (1648) tạ thế khi đang
 Trên thuyền qua phá Tam Giang
 Một cơn đột quy làm vương tử trần

Năm Quý Mùi (1643) tướng quân Trịnh Tạc
 Lĩnh đại binh đến Bắc sông Gianh
 Bất ngờ đánh úp thật nhanh
 Tấn công Nhật Lệ chiếm thành giữ dân

Người Hà Lan giúp ngầm Trịnh Tráng
 Ba chiến thuyền dàn sẵn ngoài khơi
 Đàng Trong trinh sát đã hay
 Lập ra kế hoạch đợi ngày phản công

NGUYỄN PHÚC TẦN (1648- 1687)

Nguyễn Phúc Tần (1648-1687) cho dùng tàu
 chiến
 Khi Hà Lan đã đến gần bờ
 Tấn công lúc địch bất ngờ
 Đánh chìm một chiếc giồng cờ đuổi theo

Đến tháng ba cường triều nóng bức
 Gió hạ Lào thổi rất thật da
 Sức quân cạn kiệt can qua
 Vua Lê hạ lệnh rút ra trở về

Ở Đàng Ngoài từ khi xuống chiếu
 Cho nhà thờ giảng đạo Gia Tô
 Chừ vua lệnh cấm giáo đồ
 Tuyên truyền tả đạo kể từ hôm nay
 Giáo sĩ Rhode lệnh rời khỏi nước
 Ông là người đoán được về sau
 Giúp người truyền bá được mau
 Tìm ra chữ mới làm sao để dùng

Đặt loại văn gọi chung Quốc Ngữ
 Được viết bằng mẫu tự LaTinh
 Dạy cho giáo sĩ thật rành
 Soạn thêm tự điển để dành mà tra

Năm Kỷ Hợi (1654) kiếm nhà có đạo
 Ở Đàng Ngoài đồ giáo ba trăm
 Nhất là ở đất Sơn Nam
 Nhà thờ Thiên Chúa xây gần sát nhau

Truyền ngôi cho con đầu thừa kế
 Lê Thần Tông lui để dưỡng già
 Chân Tông tuổi mới mười ba
 Khi vào triều chính có cha đi cùng

LÊ CHÂN TÔNG HOÀNG ĐẾ (1643- 1649)

Chúa Trịnh Tráng được phong Thái úy
 Năm Ất Dậu kế vị ngôi cha
 Trông coi mọi việc quốc gia
 Cung vua phủ chúa hai nhà thông gia

Năm Đinh Hợi (1645) quân nhà Trịnh Tráng
 Đem đại binh sang đánh Quảng Đông
 Thu hồi đất cũ mấy vùng
 Quân ta làm chủ vòng cung đất này

Hai năm sau (1647) chẵn may vua chết
 Thái Thượng Hoàng lại thế ngôi xưa
 Vén tay coi ngó cơ đồ
 Thái bình thịnh trị được mùa nhiều năm

LÊ THẦN TÔNG HOÀNG ĐẾ (1649- 1662)

Ở đàng trong , khai lầmlấp biển
 Dạy cho dân phát triển ruộng hoang
 Truyền ngôi chúa Nguyễn Phúc Lan
 Giao cho thế tử Phúc Tần lên ngai

NGUYỄN PHÚC TẦN (1648- 1687)

Nguyễn Phúc Tần lên ngôi phủ Chúa
 Lãnh việc quân vào tuổi ba mươi
 Cầm cân nẩy mực trong tay
 Chăm coi chính sự đêm ngày lo toan

Ở đàng ngoài thuyền buôn các nước
 Đưa chiếu thư xin được giao thương
 Công ty Đông Ấn Hòa Lan
 Mỡ ra thương điểm ở gần Hưng Yên
 Người Hòa Lan mở thêm Phố Hiến
 Ở Hải Hưng làm điểm bán buôn
 Thương thuyền tấp nập trên đường

Ma Cao - Ấn Độ chở hàng đem sang

Các lái buôn là người Nhật, Pháp
Bồ Đào Nha muốn cập lên bờ
Thanh Trì, Kẻ Chợ dành cho
Làm nơi thuê mướn lưu cư tạm thời(1662)

Năm Canh Dần(1650) Đàng ngoài thi Hội
Đỗ kì này chỉ có tám người
Thế Hiền tiến sĩ Giáp Khôi
Trịnh Cao, Văn Lễ sáu người xuất thân

Cuối Tân Mão(1651)Đàng trong mở cửa
Nước Hà Lan cử sứ giả sang
Vertegen xin giao thương
Phúc Tần đồng ý cho bàn hiệp thương

Một hiệp ước được vương kí kết
Với Hà Lan trong việc bang giao
Faifô thương điểm dôi dào
Lại cho miễn thuế hàng vào nước ta

Năm Ất Mùi(1655) vừa qua tháng tám
Nguyễn điều binh đi đánh Trịnh quân
Trịnh Lương túng thế lùi dần
Bắc Hà, Nghĩa Liệt dậm chân đợi ngày

Cho viện binh vua sai Trịnh Tạc
Đem đại quân cùng các thân vương

Điểm binh hạ lệnh lên đường
Phúc Tần được báo vội vàng dời binh

Quân Trịnh-Nguyễn giao tranh liên tục(1652-
1662)
Cuộc chiến này tàn khốc dã man
Khi thì đột phá phương Nam
Khi thì Bắc phạt tan hoang ruộng vườn

TRỊNH TẠC (1657 - 1682)

Trịnh Tráng chết, chúa nhường thừa kế
Giao con mình thay thế việc quân
Vua phong Trịnh Tạc đại thần
Năm quyền cai trị trấn an biên thù

Lê Thần Tông làm vì cho có
Vừa băng hà vào độ cuối thu
Đứa con Duy Vũ còn thơ
Huyền Tông là hiệu bấy giờ nhận ngôi

LÊ HUYỀN TÔNG HOÀNG ĐẾ (1663- 1671)

Vua Huyền Tông lên ngôi kế vị
Lãnh sắc phong theo lễ quốc vương
Vua sai Lê Hiệu lên đường
Mang theo lễ cống đem sang Thanh triều

Trong chín năm dưới triều Duy Vũ
 Có năm lần bão lốc vỡ đê (1663,1668,1670...)
 Gắt gay nắng, mưa dầm dề
 Mùa màng mất trắng nhiều bề khó khăn

Đất Cao Bằng giao cho họ Mạc (1669)
 Sau mấy lần Trịnh Tạc thảo chinh
 Sau theo đề nghị vua Thanh
 Bốn châu tạm cắt đất mình trao đi

Đạo Gia Tô, trong ngoài cấm đoán
 Bắt người dân phỉ bán giáo điều
 Đàng Ngoài giáo sĩ khá nhiều
 Trăm ngàn tín hữu đi theo đạo này(1664)

Các giáo sĩ từ Tây phương đến
 Theo thương thuyền những chuyến ngang qua
 Thương nhân nhưng lại thực ra
 Họ là giám mục hay là thừa sai(1669)

Ở Đàng Ngoài cho tàu được đáp(1672)
 Các công ty Anh Pháp giao thương
 Mở ra phố điểm, hiệu buôn
 Đổi trao sản vật, mua hàng đem ra

Cấm triệt để buôn qua bán lại
 Với nước ngoài các loại thuế thương
 Nhất là quân dụng tại ương
 Ai mà vi phạm khám đường giam ngay

LÊ GIA TÔNG HOÀNG ĐẾ (1672- 1675)

Năm Tân Hợi lên thay ngôi vị(1671)
 Cho anh mình Hoàng đế Huyền Tông
 Là người mới chết vừa xong
 Triều thần tôn gọi Gia Tông từ này

Năm Nhâm Tí(1672)vua sai Trịnh Tạc
 Cùng Trịnh Căn dùng các quân doanh
 Ước chừng mười tám vạn binh
 Vượt qua phòng tuyến tiến nhanh vào miền

Bị quân Nguyễn bao quanh đánh rát
 Sáu tháng sau Trịnh Tạc phải lui
 Chiến tranh tạm lắng từ nay
 Sông Gianh đành cắt chia đôi hai miền

Đầu tháng tư nhằm năm Ất Mão(1675)
 Phủ Trịnh cho khẩn báo vua băng
 Cả nhà họ Trịnh bàng hoàng
 Vì vua và chúa như tường anh em

LÊ HY TÔNG HOÀNG ĐẾ (1676- 1704)

Để nối ngôi chúa đem thế tập
 Hoàng đế là Duy Cáp đưa lên
 Vĩnh Trị năm ấy nguyên niên

Hy Tông hoàng đế rao truyền trong dân

Phạm Công Trứ là quan Đông Các
 Một người hiền tháo vát tài ba
 Cũng là một vị sử gia
 Có nhiều trước tác như là :Tục Biên

Tám năm trước sanh tiền chưa mất
 Trịnh Tạc cho đánh đất Cao Bằng
 Đời Mạc hơn tám mươi năm
 Đến đây chính thức diệt vong hoàn toàn

Ở Đàng Trong, Chúa ban tướng cũ
 Của nhà Minh, đông phố định cư
 Mạc Cửu được cấp đất cho
 Mở mang cương thổ kể từ Hà Tiên

Đất phía Nam một miền sung túc
 Mà Đàng Ngoài bão lụt liên miên
 Thế mà còn sửa chùa chiền
 Làm cho dân khổ hao tiền tốn công

Nguyễn Sĩ Dương, hết lòng soạn sử (1681)
 Ông đã biên Thực Lục triều Lê
 Trung hưng công nghiệp nhiều bề
 Tục biên sử kí Lê Huy viết lời

Bài đề tựa vua sai biên soạn
 Sửa những phần khôn đúng bổ sung
 Giữ lại bài của Lê Tung

Làm bài tổng luận vô cùng tuyệt luân

TRỊNH CĂN (1682- 1709)

Con Trịnh Tạc :Trịnh Căn thế tử
 Được truyền ngôi nối giữ tước vương
 Sửa sang chính trị mỗi rường
 Ngoại giao khôn khéo chỉnh trang nhiều bề

Hoàng đế Pháp Louis 14(1682)
 Gửi quốc thư đến chốn triều đình
 Trịnh Căn chuẩn thuận hoan nghênh
 Gửi thư phúc đáp tỏ tình bang giao

Lê Hy Tông yêu cầu Trung Quốc (1688- 1689)
 Trả lại vùng đất nước biên cương
 Mà dân Thanh đã lấn đường
 Vượt qua cột mốc giao thương hai đàng

NGUYỄN PHÚC TRẦN (1687- 1691)

Nguyễn Phúc Trần được trao ngôi chúa
 Năm vừa rồi(1687)chọn lựa đời đô
 Phú Xuân xây dựng cơ đồ
 Thành trì gia cố bồi tô miếu đường

Ông cũng còn gọi là chúa Nghĩa
 Chọn làm người kế vị tiên vương

Thuế tô tha giảm mọi đường
 Tính tình rộng rãi nhún nhường khiêm cung

Cho tiên phong đem quân cứu viện
 Vì Chân Lạp nội chiến tương tàn
 Bổ sung cho tướng Dương Lâm
 Tinh binh thiện chiến định an cả vùng

Chúa Nguyễn Phúc cuối cùng đánh bại
 Vua Chiêm Thành ở mãi Đàng Trong
 Bởi Chiêm không chịu phục tùng
 Lại đem quấy nhiễu ở vùng Diên Ninh

NGUYỄN PHÚC CHU (1691- 1725)

Vừa trưởng thành thì cha tạ thế
 Nguyễn Phúc Chu kế vị phụ vương
 Một người am hiểu tình tường
 Lo toan chính sự mở mang cõi bờ

Để giữ vững cơ đồ xã tắc
 Chúa chọn người sát hạch nghiêm minh
 Quan tâm đãi sĩ chiêu hiền
 Cầu lời nói thẳng ngục hình giảm khinh

Phủ Gia Định khai sinh gần cuối

Năm Mậu Dần (1698) triều đại Hiến Tông
 Chưởng cơ Hữu Kính được phong
 Làm quan Kinh lược vào trong xây đồn

Xứ Sài Gòn lập doanh Phiên Trấn
 Đất Đồng Nai là trấn Biên Dinh
 Sài Gòn thuộc huyện Tân Bình
 Minh Hương thị xã dành riêng Hoa Kiều

Đất Gia Định có nhiều sông rộng
 Phía Đông Nam đất ruộng Cần Giò
 Tây Bắc dựa núi Lấp Vò
 Có sông Ngưu Chũr bến đò Thủ Thiêm

Năm Canh Thìn (1700) Đàng Trong thao diễn
 Lấy ngựa nòi nổi tiếng xung quân
 Trong khi ngoài Bắc đăng quan
 Mở ra thi Hội đỗ gần hai mươi

Năm Nhâm Ngọ (1702) nước trôi dê vỡ
 Ở Thanh Hoa nước lợi quá đầu
 Mất mùa hạn hán năm sau
 Nhân dân sơ tán lao đao vô cùng

LÊ DỤ TÔNG HOÀNG ĐẾ (1705- 1728)

Lê Hy Tông mới vừa tạ thế (1705)

Lê Duy Đường kế vị vua cha
 Bấy giờ hết nạn can qua
 Binh đao tạm lắng quốc gia thái bình

Ở trấn biên giặc Nùng quấy phá
 Tàu Anh Quốc đổ bộ Côn Luân
 Đảo quốc cùng với Phúc Phan
 Lập đồn trấn thủ đánh tan giặc này

Đại phòng ngự lập ngay Phiên Trấn
 Sai Cửu Vân khai thác Vũng cù
 Xây thành đắp lũy phòng , lo
 Luân phiên canh gác không cho giặc vào

Vua Ai Lao cưới con họ Trịnh
 Cuộc hôn nhân để tránh ngoại xâm
 Đàng trong dẹp loạn dân Chăm
 Lấy tên nước cũ an phần nhân tâm

Chiêu tập dân khai hoang vỡ đất
 Mạc Cửu xin thần phục Đàng Trong
 Chúa bèn xuống lệnh gia phong
 Cử làm trấn thủ coi vùng Hà Tiên

Miền đất biển ngày thêm đông đúc
 Là một vùng sung túc mở mang
 Lập nên thương cảng phía Nam

Thuyền buôn các nước thuận đường ghé qua

QUYỂN MƯỜI SÁU

TRỊNH CƯƠNG (1709- 1729)

Năm Kỷ Sửu (1709) theo vâng lệnh chúa
 Lấy Trịnh Cương, chắt của Khang vương
 Lên ngôi nối dõi tông đường
 Năm quyền phủ chúa đảm đương việc triều

Phép thuế theo Tô Dung Điện học
 Luật thuế này Trung quốc đem sang
 Ngõ hầu hạn chế thuế quan
 Hiện không thích hợp mà đang được dùng

Ở Đàng Trong chúa sai đo đạc (1711)
 Diện tích vùng bãi cát Trường Sa
 Đồng Hồ Bố Chính đặt ra
 Dùng đo viễn độ khoảng xa lộ trình

Xướng lệnh truyền quan viên nội phủ(1711)
 Phải du hành đến đó mà xem
 Đắp đường tu sửa lẫm kinh

Ngăn ngừa lụt lội dân sinh thế nào

Ba năm sau, tháng hai Giáp Ngọ (1714)
Vua Nặc Yên xử nọ Đàng Trong
Xin quân cứu viện vì không
Đủ phương chống trả rất mong cứu nài

Thợ khắc làng Liễu Chàng dâng sách
Dâng cho chúa kiệt tác bấy giờ
Một của Tuệ Tĩnh thiên sư
Viết về y lý dùng cho các thầy

Ong là người Nghĩa Lưu Dạ Cẩm
Được nhà sư ở Cẩm Sơn nuôi
Thi Đình, Hoàng Giáp đỗ ngay
Về sau đi sứ bị người giữ luôn

Chúa Trịnh Cương thu hồi ván sách (1718)
Sợ kẻ thù reo rắc nội dung
Chống người phủ chúa và cùng
Tham quan ô lại bên trong chính quyền

Chúa lại truyền chuyển ba phiên cố
Rút hết quyền sáu bộ bên cung
Để vua hư vị ngồi không
Quyền thì phủ chúa gom chung hết rồi

Đổi niên hiệu là đời Thái Bảo (1720)
Đánh thuế đồng, thuế muối, bán buôn

Công ty Đông Ấn tạm ngưng
Triệu hồi toàn bộ khỏi vùng Nghệ An

Chúa Trịnh Cương đề ra nguyên tắc
Thì chi thu đảo ngược kịp thời
Định ra lễ phục hẳn hoi
Hủy ngay điều luật chặt tay bấy giờ (1721)

Chiếu truyền cho kiểm tra dân số (1723)
Những di dân các hộ ven sông
Ba năm kiểm lại cho xong
Quỹ riêng trường học ruộng công để dành

Truyền nộp nhanh bản đồ thủy lợi (1725)
Của mỗi vùng để đợi chỉnh tu
Khơi thông, dẫn thủy, đào hồ
Vét sông tắt nghẽn, đắp bờ lên cao

Để chặn đứng cường hào ác bá
Vạch trần ra bè lũ tham ô
Vua cho yết bảng bày giờ
Ở nơi công cộng để cho dân bàn

LÊ DUY PHƯỜNG HOÀNG ĐẾ (1729- 1732)

Phủ chúa Trịnh muốn thay ngôi đế
Bảo quần thần bàn ép Dụ Tông
Nhường ngôi lui ở trong cung

Duy Phường lên thế để cùng Trịnh Cương

Ở miền Nam Nguyễn vương mở rộng (1697)
 Bình Thuận miền đất trống phía Tây
 Phan Rang, Phan Rí thu ngay
 Lại thêm Đông Phố lựa ngày phân ra

Phủ Gia Định :Hòa Đa, An Phúc
 Xứ Đồng Nai đóng cột chia vùng
 Tân Bình lấy xứ Sài Gòn
 Dựng dinh Phiên Trấn coi chung vùng này

Năm Ất Ty(1725)chẳng may tạ thế
 Nguyễn Phúc Chu được kể lắm con
 Cháu chắc nội ngoại đích tôn
 Con hơn trăm rưởi , vợ hơn chục bà

NGUYỄN PHÚC CHÚ (1725-1738)

Nguyễn phúc Chú con bà vợ cả
 Lên ngôi vương lúc đã ba mươi
 Đặt ra quan hệ nước ngoài
 Tổ chức thi cử nhân tài lựa ra

Đặt ra khoa dành cho môn toán
 Ở Đàng Ngoài có khoảng trăm ba
 Lại cho thi tuyển chuyên khoa

Chọn người giỏi võ lập ra môn này

Cấm ngoại quốc đào khai kim loại
 Khu mỏ đồng khai thác của ta
 Báo cho vua nước Trung Hoa
 Phải đem trả lại gọi muốn mà kết thân

TRỊNH GIANG (1729- 1740)

Năm Kỷ Dậu(1729)Trịnh Cương tạ thế
 Lấy Trịnh Giang lên kế ngôi vương
 Một người tư cách tầm thường
 Khó lòng trị nước cầm cương giữ gìn

LÊ THUẦN TÔNG HOÀNG ĐẾ (1732- 1735)

Khi Trịnh Giang cầm quyền phủ chúa
 Đưa Duy Tường lên kế ngôi vua
 Thuần Tông đế hiệu bấy giờ
 Long Đức niên kỷ kể từ hôm nay

Trịnh Giang người ưa điều quái dị
 Lại là người rất dễ gièm pha
 Tính tình nhiễm thói ba hoa
 Áo quần diêm dúa xa hoa vào mình